

Etika v mediálním výzkumu

Hana Macháčková

Etika ve výzkumu

- Etika ve vědě a výzkumu
- Nikoli v žurnalistické praxi!
- I když hodně principů by mělo být stejných

Známé problematické příklady

- Milgramův experiment (1963)
- Stanfordský vězeňský experiment (Zimbardo, 1971)

Etika ve výzkumu

- Týká se celého výzkumného procesu
  - Definice výzkumného problému, otázky, designu, sběru dat, interpretace, publikace a diseminace
  - Etika a reliabilita a validita
- A současně i fungování vědy jako takové
  - Působení institucí (univerzit, výzkumných center)
  - Jednání jednotlivých aktérů (studentů, vědců, vlastníků časopisů atd.)
  - Kdo financuje vědu? Kdo o ní rozhoduje? Jak je organizována?
    - Např. financování farmakologických výzkumů, politická agenda

Kdo ji řeší?

Legální a/versus etické otázky

- o Každá země (často i Univerzita) to má jinak ...
- o IRB - institutional review board
- o Etické komise? – úrovně MU, FSS; Etická komise a EKV...
  - o <https://www.muni.cz/o-univerzite/fakulty-a-pracoviste/rady-a-komise/eticka-komise>
  - o <http://vyzkum.rect.muni.cz/cs/zazemi/etika-vyzkumu/etika-vyzkumu-na-mu>
  - o <http://vyzkum.rect.muni.cz/cs/zazemi/etika-vyzkumu/ekv>
- o Další komise a kodexy – odborných asociací (APA, EARA), nadnárodní (EU), sdružená ke schémátům (ERC, Horizont)...
  - RRI a open science
    - RRI is implemented as a package that includes multi-actor and public engagement in research and innovation, enabling easier access to scientific results, the take up of gender and ethics in the research and innovation content and process, and formal and informal science education.
    - <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/responsible-research-innovation>

Proč etika výzkumu?

- Jak etika a morální principy směřují výzkum?
- Jak ovlivní výběr výzkumného problému?
- Jak ovlivní výběr metody a designu výzkumu?
- Jakou máme zodpovědnost vůči zkoumaným subjektům?
- Ovlivní náš výzkum zkoumané subjekty?
- Jaká etická dilemata doprovází publikování výsledků?

The Ethics of Social Research. Hesse-Biber, S. N. (2010).
In *The Practice of Qualitative Research*. Sage.

Proč etika výzkumu?

- o **Jak etika a morální principy vedou výzkum?**
  - o A jak jej ovlivňují?
- o Základní morální principy – odráží se v celém výzkumu
  - o Hodně z nich kulturně a historicky specifické
  - o Příklad: děti a new sociology of childhood
  - o Je dítě objekt nebo participant výzkumu?
- o Reflexe vlastních principů – nakolik ovlivňují výzkum?
  - o Některé musíme „potlačit“

Proč etika výzkumu?

- o Jak ovlivní výběr výzkumného problému?
- o Co je „problém“?
- o Co je a co není potřeba A/NEBO přípustno řešit?
- o Příklad: homosexualita a rodičovství

Proč etika výzkumu?

- o **Jak ovlivní výběr metody a designu výzkumu?**
- o Jaký základní přístup? Jaké metody můžeme použít?
  - o Dotazník? Rozhovor? Experiment? Pozorování?
  - o např. intruzivní a neintruzivní
- o Na jaké otázky se můžeme a nemůžeme ptát?
  - o Citlivá témata, vhodnost pro specifické skupiny (děti)
- o Jak budeme shánět participanty?
  - o Kde je hledáme? Koho ne/oslovujeme? Nepřeháníme to s odměnou?
  - o Např. politické ankety

Proč etika výzkumu?

- o Jak ovlivní výběr metody a designu výzkumu?
- o Jak bude probíhat sběr dat?
  - o Kde, za jakých podmínek?
  - o Deception a debriefing
  - o Možná ohrožení?
  - o Ptát se dětí bez rodičů – výhody a nevýhody
- o A co analýza?
  - o Např. validizace zjištění kvalitativního výzkumu participanty
  - o Statistická analýza – zacházení s daty

Problémy specifické pro prostředí internetu:

- novost online prostředí, neexistence legislativy
- problém zabezpečení komunikace
- nutnost zabezpečení techniky, sítí
- otázka veřejného přístupu k datům a jejich vlastnictví
- nevyžádaná pošta
- anonymita na straně zkoumané osoby a výzkumníka (?)
- obsahová analýza veřejných dokumentů – je etické dělat na nich výzkum? (názory a výklady se liší)

Specifika etiky online výzkumu

- „netiquette“
- The Association of Internet Researchers (AoIR) - vydání „Internet Research Ethics“
<http://aoir.org/reports/ethics2.pdf>
- etický kodex ESOMAR:
  - důvěrné zacházení s daty respondentů

Proč etika výzkumu?

- o Jakou máme zodpovědnost vůči zkoumaným subjektům?
- o Ovlivní náš výzkum zkoumané subjekty?

- o Velkou....
- o Na více rovinách
- o V průběhu sběru i po něm

Jak jsou dnes zkoumané subjekty chráněny

- o Informovaný souhlas

- o Respondent musí být informován o povaze výzkumu
- o Respondent nebo jeho zákonný zástupce musí s výzkumem souhlasit (dobrovolná účast)
- o Od jakého věku informovaný souhlas?
- o Vysvětluje respondentovi, jakou roli hraje ve výzkumu
- o Informovat, jak bude nakládáno s výzkumnými daty
- o Důvěrnost – anonymita dat
- o Respondent může z účasti na výzkumu odstoupit i v průběhu výzkumu

Informované souhlasy

Souhlas zletilého – nezletilého

- o Souhlas „přepisovačů“ – práce s osobními údaji
- o V případě výzkumu na školách s nezletilými – souhlasy ředitele – učitele
- o A v dalších institucích...

Ochrana výzkumníka (!)

- o Je výzkumník nějak ohrožen?
- o Pokud ano, jakým způsobem a jaké mohou být potenciální dopady?
- o Jak se výzkumník vypořádává s tímto rizikem?
- o Co dělá proto, aby riziku předešel, případně se s následky vyrovnal?

Proč etika výzkumu?

- o Jaká etická dilemata doprovází publikování výsledků?
- o A další diseminaci (veřejné přednášky atd.)

Etika publikování

Cíl: studie, která je opakovatelná a ověřitelná

Musí se reportovat všechna data

- „nepříjemná data“ (např. odporují hypotéze)
- nesignifikantní výsledky
- data se nesmí měnit ani prezentovat způsobem, který by zkreslil jejich interpretaci (statistická kouzla)

Duplikáty a „tříštění“ zjištění

Zjištění se publikuje jen jednou!

(-- co je to „zjištění“ je ovšem individuální rozhodnutí ... publikování „menších zjištění“)

- Nepublikujeme, co vyšlo jinde

Výjimky:

- diplomová práce, poster...
- ale v jiném formátu!
- podepisuje se prohlášení (v časopisech)

Plagiarismus a „predátorské časopisy“

- Dodržovat pravidla citování (primární x sekundární citace)
- Přímá x nepřímá citace
- Pozor na sebe-plagiarismus
- Pozor na predátorské časopisy
- Jak je poznat: <https://knihovna.cvut.cz/cs/podpora-vedy/publikovani/predatorske-casopisy>
- Kauza FSV UK <https://zaetickepublikace.wordpress.com/>
- Souhrn zde: https://is.muni.cz/do/rect/metodika/VaV/65890653/Zasady_vedecke_ho_publikovani_na_MU_cz.pdf?lang=cs
- A navíc analýza predátorských časopisů (a dalších nešvarů): <https://idea.cerge-ei.cz/files/PredatoriMistni/>

Table 4.2 Patton's Checklist of Questions for Conducting an Ethical Research Project

- How will you explain the purpose of the inquiry and methods to be used in ways that are accurate and understandable to those you are researching?
- Why should the researched participate in your project?
- In what ways, if any, will conducting this research put people at risk? (psychological, legal, political, becoming ostracized by others?)
- What are reasonable promises of confidentiality that can be fully honored?
- What kind of informed consent, if any, is necessary for mutual protection?
- Who will have access to the data? For what purposes?
- How will you and your respondent/s likely be affected by conducting this research?
- Who will be the researcher's confidant and counselor on matters of ethics during a study?
- How hard will you push for data?
- What ethical framework and philosophy informs your work and ensures respect and sensitivity for those you study, beyond whatever may be required by law?

Source: Adapted from Patton, 2002, p. 408. The Ethics of Social Research. Hesse-Biber, S. N. (2010). In *The Practice of Qualitative Research*. Sage.

Table 4.1 Some Potential Ethical Decision-Making Issues and Dilemmas Confronting Student Researchers

Ethical Issues Student Researchers Confront	Student Strategy for Empowering Ethical Decision Making	Ethical Issues Faculty Supervisors Confront	Faculty Strategy for Empowering Ethical Student Decision Making
<p>Students begin a research project as a means of exploring or solving topics they are personally concerned about or involved in; use of research as a “therapeutic action” could influence the outcome of the research, as well as the involvement of the students and research participants.</p>	<p>Students might first attempt a small pilot study to judge how they will react to a larger research project.</p>	<p>Faculty advisers need to gauge the students’ level of engagement or attachment to the topics and locate possible problem issues.</p>	<p>Faculty advisers should have an extended conversation with students prior to the beginning of the research project and check up with them throughout the project’s duration. Faculty advisers should be able to advise students if the project does not appear to be working.</p>
<p>Students approach sample collection and interviewing without a good background of safety precautions in research.</p>	<p>Students must remain aware of personal safety in research (i.e., be careful about what research subjects they choose and where they are interviewed).</p>	<p>Faculty advisers need to provide students with an overview of safety practices.</p>	<p>Faculty advisers and students should discuss safety in supervisory meetings. Faculty advisers should encourage students to check in before and after they go out on an interview assignment.</p>
<p>Students seek to use family and friends for research purposes and run into issues of confidentiality.</p>	<p>Students should consider whether they will be able to honor ethical rules governing confidentiality. Students should gauge their own level of ability to conduct private research.</p>	<p>Faculty advisers need to inform students of confidentiality and privacy guidelines.</p>	<p>Faculty advisers and students need to have a meeting about ethical guidelines (both university and IRB guidelines). Faculty advisers should advise students if they think the students will be unable to follow through with these ethical guidelines.</p>